

POSTANOWIENIE

Dnia 14 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Manowska (przewodniczący)

SSN Jacek Grela

SSN Tomasz Szanciło (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości N. S.A. w upadłości w G.
przeciwko Państwowemu Gospodarstwu (...) "W." w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 14 maja 2021 r.,

zażalenia Skarbu Państwa - Prezesa Państwowego Gospodarstwa (...) "W." na
wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 25 stycznia 2021 r., sygn. akt V ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...), po rozpoznaniu apelacji powoda Syndyka masy upadłości N. S.A. w upadłości w Gdańsku od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 1 lipca 2020 r., uchylił zaskarżony wyrok, znosząc postępowanie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny uznał, że zaskarżony wyrok zapadł w warunkach nieważności z powodu pozbawienia powoda wzajemnego, tj. Syndyka masy upadłości, możliwości dochodzenia roszczeń przeciwko prawidłowo oznaczonej stronie pozwanej. Sąd ten wskazał, że rozpoznając sprawę ponownie, Sąd pierwszej instancji uzna za stronę pozwaną wzajemnie Państwowe Gospodarstwo (...) w W. (dalej: PG (...)), a w związku ze zniesieniem postępowania dotkniętego nieważnością powtórzy wszystkie czynności procesowe, poczynając od doręczenia odpisu pozwu i zobowiąże Prokuratorię Generalną RP do zajęcia stanowiska procesowego w imieniu PG (...), a następnie rozpozna istotę tej sprawy, czego zaniechał na skutek błędnego założenia braku legitymacji biernej po stronie pozwanej. Zgodnie z wytycznymi Sąd pierwszej instancji miałby mieć również na uwadze, że niniejsza sprawa toczy się na skutek pozwu wzajemnego, przy czym wyłączenie powództwa wzajemnego do odrębnego rozpoznania - przy założeniu braku tożsamości stron – było bezzasadne.

Sąd Apelacyjny zauważył także, że innym zagadnieniem jest postępowanie Sądu pierwszej instancji w związku z ogłoszeniem upadłości powoda wzajemnego. W takich przypadkach prawidłowe postępowanie sądu polega na zawieszeniu całego postępowania zarówno w sprawie z powództwa głównego, jak i z powództwa wzajemnego, na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c., a następnie podjęciu zawieszonego postępowania jedynie w sprawie z powództwa wzajemnego z udziałem po stronie powodowej syndyka masy upadłości, zgodnie z dyspozycją art. 180 § 1 pkt 5b k.p.c. Postępowanie w sprawie z powództwa głównego powinno natomiast pozostawać zawieszone - zgodnie z dyspozycją art. 145 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (aktualnie: t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228 ze zm.), do czasu wyczerpania trybu dochodzenia roszczeń określonego w tej ustawie.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł Skarb Państwa - Prezes PG (...), zarzucając naruszenie:

- art. 386 § 2 k.p.c. poprzez uchylene wyroku Sądu Okręgowego wraz ze zniesieniem postępowania i przekazanie sprawy termu Sądowi pomimo istnienia podstaw do wydania merytorycznego rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji;

- art. 374 zd. 2 w zw. z art. 375 k.p.c. poprzez rozpoznanie apelacji na posiedzeniu niejawnym;

- art. 379 w zw. z art. 327¹ § 1 ust. 2 k.p.c. poprzez niewskazanie podstawy prawnej w zakresie nieważności postępowania;

- art. 204 k.p.c. poprzez przyjęcie dopuszczalności powództwa wzajemnego przy braku tożsamości stron;

- art. 196 k.p.c. poprzez przyjęcie dopuszczalności zmiany strony pozwanej w trybie tej normy;

- art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 258 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (aktualnie: Dz.U. z 2021 r., poz. 624 ze zm.) poprzez nieustalenie Prezesa PG (...) reprezentantem Skarbu Państwa w niniejszym procesie.

Powołując się na powyższe zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Rozpoznając przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Zgodnie z tymi przepisami sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w przypadku nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, a zatem, czy powołana przez sąd odwoławczy przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd

podstawie orzeczenia kasatoryjnego (zob. np. postanowienia SN: z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41; z dnia 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18; z dnia 22 października 2020 r., IV CZ 63/20). W zależności od wyniku tej oceny Sąd Najwyższy albo oddala zażalenie, albo uchyla zaskarżony wyrok (zob. m.in. postanowienia SN: z dnia 6 sierpnia 2014 r., I CZ 48/14; z dnia 22 lutego 2018 r., I CZ 22/18; z dnia 28 marca 2018 r., V CZ 18/18; z dnia 30 czerwca 2020 r., II CZ 9/20).

Odnosząc powyższe na realia niniejszej sprawy, w kontekście zaskarżonego wyroku oraz zarzutów zawartych w zażaleniu, należy wskazać, że Sąd Apelacyjny nie wskazał, z czego wywodzi nieważność postępowania, a więc który z punktów art. 379 k.p.c. miały mieć zastosowanie w niniejszej sprawie. Z treści uzasadnienia (s. 7) można jedynie domyślać się, że chodzi o pozbawienie strony możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.), ale nie zostało to wprost wyartykułowane.

Przewidziane w art. 379 pkt 5 k.p.c. pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że strona na skutek wadliwości działań procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji. Ocena zaistnienia takiej sytuacji procesowej powinna być dokonana w kontekście okoliczności konkretnej sprawy. Chodzi jednak tylko o wypadki rzeczywistego pozbawienia możliwości obrony, którego skutkiem było niedziałanie strony w postępowaniu. O pozbawieniu strony możliwości obrony swych praw przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływu tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu oraz niemożności obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności. Nie dochodzi do nieważności postępowania, gdy mimo naruszenia przez sąd przepisów postępowania strona podjęła czynności w procesie (zob. np. wyrok SN z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 350/16; postanowienie SN z dnia 14 sierpnia 2020 r., V CSK 618/19).

Wskazane przez Sąd Apelacyjny okoliczności nie potwierdzają, że doszło do naruszenia przez przepisów postępowania, na skutek czego doszło do pozbawienia powoda wzajemnego możliwości obrony swoich praw.

Z analizy akt sprawy wynika, że już w kwietniu 2018 r., a więc po wejściu w życie ustawy - Prawo wodne, powód wzajemny złożył pozew przeciwko Skarbowi Państwa - Regionalny Zarząd (...) w G., tymczasem od dnia 1 stycznia 2018 r. właściwym podmiotem, przeciwko któremu powodowi wzajemnemu przysługiwałoby roszczenie, jest PG (...). W trakcie postępowania, pismem datowanym na dzień 17 maja 2019 r., powód wnosił co prawda o właściwe oznaczenie pozwanego, wniosek ten został jednak oddalony. Trzeba przy tym zauważyć, że w pierwotnej sprawie zostały wydane przez Sąd Okręgowy w dniu 29 maja 2018 r. postanowienie co do oznaczenia pozwanego wzajemnego jako PG (...), ale zostało ono uchylone postanowieniem z dnia 2 grudnia 2019 r.

Należy odróżnić niewłaściwe oznaczenie strony od niewłaściwego doboru (wskazania) podmiotów procesu. W pierwszej sytuacji naprawienie wady następuje w drodze sprostowania oznaczenia strony (art. 350 § 1 k.p.c.). Polega ono na uzupełnieniu lub konkretyzacji (lecz nie na zmianie) pierwotnego oznaczenia strony. Tam natomiast, gdzie powód prawidłowo oznaczył podmiot, który - według jego intencji - miał być stroną przeciwną, ale - z punktu widzenia prawa materialnego - dokonał doboru tego podmiotu w sposób niewłaściwy, do usunięcia wady aktu jego woli może dojść już tylko przez odwołanie wadliwej czynności procesowej (art. 203 k.p.c.) albo w drodze podmiotowego przekształcenia powództwa (art. 194 i n. k.p.c.). Z uwagi na fakt, że powód wskazał niewłaściwy podmiot jako pozwanego, jego wniosek o sprostowanie oznaczenia strony pozwanej nie mógł odnieść pozytywnych skutków prawnych. Na podstawie art. 350 k.p.c. można bowiem sprostować jedynie niedokładność przez uściślenie oznaczenia strony (zob. np. postanowienie SN z dnia 11 sierpnia 2005 r., V CK 758/04). Przyznać należy rację Sądowi pierwszej instancji, że w niniejszym przypadku sprostowanie strony pozwanej prowadziłoby nie do konkretyzacji oznaczenia strony, lecz do wyeliminowania z procesu osoby niewłaściwej z pominięciem przepisów art. 194-198 k.p.c.

Zauważenia ponadto wymaga, że wyznaczenie podmiotowego zakresu procesu jest aktem woli podmiotu wszczynającego postępowanie. Włączenie do procesu niewłaściwej osoby (podmiotu prawa cywilnego) wynika więc z wady aktu woli powoda, a taka wada - jako wada czynności procesowej - może być usunięta tylko w sposób przewidziany w ustawie procesowej. Strona powodowa nie wniosła o przekształcenie powództwa w trybie wynikającym z art. 194-198 k.p.c., nie odwołała także wadliwej czynności procesowej (art. 203 k.p.c.), a zatem nie można stwierdzić, że doszło z winy Sądu do pozbawienia strony możliwości obrony swych praw poprzez niemożność dochodzenia roszczenia od prawidłowego podmiotu.

O wadliwości oznaczenia strony nie przesądza nieprawidłowe oznaczenie przez powoda wzajemnego *statio fisci* Skarbu Państwa, jak to przyjął Sąd Apelacyjny. Właściwe oznaczenie jednostki reprezentującej w postępowaniu cywilnym Skarb Państwa spoczywa na sędzie rozpoznającym sprawę i nawet jeżeli powód nieprawidłowo określi *statio fisci*, do sądu należy właściwe oznaczenie jednostki Skarbu Państwa, z działalnością której jest związane roszczenie, i dbanie o prawidłowe doręczanie pism procesowych. Skoro powód wzajemny, reprezentowany przez profesjonalnego (zawodowego) pełnomocnika, oznaczył w określony sposób stronę przeciwną, a więc jako Skarb Państwa reprezentowany przez wskazane *statio fisci*, rolą Sądów *meriti* było co najwyżej sprostowanie oznaczenia strony w zakresie wskazanego *statio fisci* Skarbu Państwa, stosownie do przepisów ustawy - Prawo wodne, w szczególności jej art. 258, a także art. 67 § 2 k.p.c.

Ponieważ zatem nie można mówić w niniejszej sprawie o sprostowaniu oznaczenia strony, przesądzało to o zasadności zażalenia.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.).

jw